

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№ 10

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 513 sahifa.

2025-yil, 13-oktyabr

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	13
Muxiddin Kalonov	
MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR: IQTISODIY MOHIYATI, QO‘LLANILISHI VA RIVOJLANISHI.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAVDO KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STATISTIK TAHLIL USULLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	24
Sabirova Oysuluv Shonazarovna	
KORXONANING MEBEL MAXSULOTLARI BOZORIDAGI O‘RNINI KENGAYTIRISH USULLARI	30
Musayeva Shoira Azimovna	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA KO‘RSATKICHLARI TIZIMINING FUNKSIONAL JIHATI.....	35
Alabayev Sobitxon	
MAMLAKATIMIZDA MAHSULOTLARNING MUVOFIQLIGINI BAHOLASH AMALIYOTI.....	40
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	
ПЕСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	48
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
KORXONALAR FAOLIYATIDA DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNI BOSHQARISH	55
Mirzayev Ozod Furkatovich	
AHOLI PUL DAROMADLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH KO‘RSATKICHLARI O‘RTASIDAGI EKONOMETRIK TAHLIL.....	59
Qodirov Farrux Ergash o‘g‘li	
BUDJET RESURSLARI SHAKLLANISHIDA HUDUDNING SOLIQ SALOHİYATINI OSHIRISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK.....	64
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY RIVOJLANISHI TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	69
Muydinov Xusniddin Nuriddin o‘g‘li	
МЕТОДИКА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	73
Минутдинова Лилия Тагировна, Машарипов Озод Алимович	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	78
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA SMART TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARBLIGI	84
Sobirjonov Muxiddin Toxirjon o‘g‘li	
TO‘LOVGA QOBILIYATSIZLIK HOLATIDAGI KORXONALARDA TUGATISH BALANSINI TUZISH.....	90
Nabiyev Gofurjon Nosirjon o‘g‘li	
O‘ZBEKISTON SANOATINING “YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TAYOTGANLIGI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR	96
Habibullayev Oybek Asliddin o‘g‘li	
YASHIL IQTISODIYOT KONTSEPTSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	102
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O‘ZBEKISTONDA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI CHET EL INVESTITSIYALARINING MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	107
Raxmatov Adxam Itolmasovich, Boynazarova Matluba Xatamovna	

HUDUDIY IJTIMOY TENGLIK VA KAMBAG'ALLIKNI YUMSHATISHDA MEHNAT RESURSLARI OMILLARI.....	114
Durumov Temur G'olibovich	
TRANSPORT TARMOG'I VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY TARMOQLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MODELASHTIRISH (SURXANDARYO VILOYATI MISOLIDA)	121
Turayev Baxtiyor Ergashevich, Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li	
РОЛЬ ЭНЕРГЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI VA UNDA SIFAT MENEJMENTINING ROLI.....	139
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILARGA SOLIQ SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	145
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TURIZM INDUSTRIYASIDA INNOVATSION BIZNES-MODELLAR.....	151
Shaxinabonu Choriyeva	
AVTOTRANSPORT – EKSPEDITSIYA XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING KONTSEPSIYASI.....	157
Ergasheva Mukhabbat Abdusamatovna	
“YASHIL” ENERGIYA ISHLAB CHIQRUVCHI KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	163
Toshtemirov To'liqin Toirjonovich	
DAVLAT IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING ROLI VA UNI KUCHAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	166
O. Nurmuradov	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI	171
Meyliqulov Shaxboz Xolmamat o'g'li	
СВЯЗНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	176
Ташматов Гайрат Ровшанович, Содиков Авазбек Мадаминович	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TURIZM SOHASINI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	183
Zarikeyeva Miyasar Maratovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	187
Saidrahmatova Zuhraxon Saidazim qizi	
O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI	192
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI.....	196
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARIDA XOMASHYO TA'MINOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	201
Zakirov Abduazim Abdurashidovich	
НОВЫЙ ЭТАП ПРИМЕНЕНИЯ РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	206
Махкамов Ибраим	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI.....	213
Xushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o'g'li	
GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOT NAZARIYASI.....	217
Mo'ydinov Xurshidbek Abdullayevich	
DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI	221
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li	

BARQAROR IQTISODIY O‘SISHGA YERISHISHDA SUN’IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO‘LLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH (XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI MISOLIDA)	227
Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО РОЛЬ В УПРАВЛЕНИИ РИСКАМИ В БИЗНЕСЕ.....	233
Ягудин Дмитрий Рустамович	
RESURLARNI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARNING MILLIY SOLIQ TIZIMIDA QO‘LLASH MASALALARI	240
Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich	
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI UCHUN QO‘LLANILAYOTGAN SOLIQQA TORTISH MEKANIZMLARI	246
Akbarov Akramjon Ibragimzhonovich	
TO‘QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA “YASHIL” MARKETINGNI JORIY ETISHNING DOLZARB JIHATLARI	250
Bazarova Fayyoza Tuxtamurodovna	
INSON KAPITALI VA IQTISODIYOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI.....	255
Muzaffar Raximov	
UY-JOY KOMMUNAL XO‘JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	259
Odamboyev Oybek Ravshanbek o‘g‘li	
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS’ APPROACHES TO ATTRACTING INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL	268
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI.....	273
Vohobov Hikmatillo Ma‘mirjon o‘g‘li	
ФОРСАЙТ И ЭКОНОМИЧНЫЕ ИННОВАЦИИ КАК ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ САМАРКАНДА	280
Tohirova Gullola Mirkamolovna	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA KASB-HUNAR TA‘LIMI BITIRUVCHILARINING O‘RNI	287
Toshpulatov Sherzod Xaydarkulovich	
DIGITAL TECHNOLOGIES IN ECOTOURISM: INNOVATIVE STRATEGIES FOR ADVANCING GREEN TOURISM.....	292
Barno Erkayeva	
AGROTURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	296
Baymuradova Iroda Shermamatovna, Mardonova Zarifa Numonjonovna	
DAVLAT BUDJET NAZORATI TIZIMINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI	301
B.Sh.Mirzayev	
YOSHLAR BANDLIGIDA KO‘NIKMALAR NOMUTANOSIBLIGI MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	307
Rahmatxo‘jayev Axrorxo‘ja Akmal o‘g‘li	
TO‘QIMACHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI BAHOLASH.....	311
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ БАНКОВСКОГО БИЗНЕСА.....	317
Рахимходжаева Нодира Саидахраловна	
QISHLOQ XO‘JALIGI TA‘MINOT ZANJIRI JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	323
Ermonov Farrux	
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI SHAKILLANTIRISH JARAYONIDA MOLIVAVIY NAZORATNI INNOVATSION TA‘LIM YO‘NALISHLARINI YO‘LGA QO‘YISH ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	329
Turg‘unov Bahtiyor Nuriddinovich	

MARKAZIY OSIYODA SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA HAMKORLIKNING DOLZARB MASALALARI	334
Amanbaev Amanali Orazbaevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI TURDAGI LOGISTIKA XIZMATLARINING USLUBIY ASOSLARI.....	338
Z. Teshayev	
O'ZBEKISTON AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA XIZMATLARI SOHASINING AMALDAGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	343
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
KORPORATIV BOSHQARUVDA LEADERSHIP 4.0 TAMOYILLARINI JORIY ETISH SAMARADORLIKNI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	349
Ismailov Allayor Rashidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH MASALALARI.....	355
Yusupov Farxod Adamboyevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISHNI USTUVOR YO'NALISHLARI	359
Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING SOLISHTIRMA EKONOMETRIK MODELLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	363
Saatmurotov Shohrux Zafar o'g'li	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLI IMKONIYATLAR	369
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
RAQAMLI PLATFORMALAR YORDAMIDA NORASMIY VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHNING QO'SHIMCHA IMKONIYATLARI TO'G'RSIDA.....	374
Nasrullayev Hikmatullo Habibulloyevich	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH MAQSADIDA "XIZMATLAR IPOTEKASI" MOLIYAVIY INSTRUMENTLARINI AMALIYOTGA JORIY QILISH MASALALARI	379
Uskenbayeva Dilnoza Boxodir qizi	
ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ ЛУКА В ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ.....	384
Суюнов Шохзодбек Мурод угли	
XORIJIY DAVLATLAR SANOAT IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAJRIBASI (YAPONIYA, KOREYA VA GERMANIYA MISOLIDA)	389
Mansurova Sayyora Baxtiyor Kizi	
KORXONALARDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBGA OLIHDA XORIJ TAJRIBASINI QO'LLASH	395
Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li	
PECULIARITIES OF THE IRRIGATION WATER DELIVERY PAYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	399
Muminov Sherzod Kholmiraevich	
DIGITALIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTS FOR EXPORT	404
Azimov R.B.	
AHOLI JON BOSHIGA UMUMIY DAROMADLAR HAJMINI TREND MODELLAR ASOSIDA PROGNOZLASH	409
Xolto'rayev Islom Ilhomovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI BANDLIK SHAKLLARI.....	416
Sayipov Begzod Rahimovich	
TIJORAT BANKLARINING YANGI DAVR SHAROITIDA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASH USULLARI VA INDIKATORLARI	422
Sadikov Iskandar Gayratovich	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINING SAMARADORLIGINI IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI	427
Ibrohimov Davronbek Muhammadi o'g'li	

MAHALLIY BUDJET SOLIQLI DAROMADLARI BAZASI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLAR TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	433
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
TOSHKENT SHAHRIDAGI YIRIK SOLIQ TO'LOVCHILARNING SOLIQ QARZDORLIGI TAHLILI	438
Soipov Boburmirzo Nosirjon o'g'li	
РОЛЬ ЖИЛИЩНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В СИСТЕМЕ КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ МЕЗОУРОВНЯ.....	446
Далиев Ахтам Шарафудинович	
TO'QIMACHILIK SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA XORIJ TAJRIBALARINING ZARURLIGI.....	454
Abdullayev Dostonbek G'ofurjon o'g'li	
TURISTIK KLASTERLARNING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI	458
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RESURS TA'MINOTI BOSHQARUVINING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA MODELLARI.....	462
Arziqulova Oybar chin Eshquvat qizi	
XIZMATLAR SEKTORIDA RAQAMLI INNOVATSIYALAR VA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI QONDIRISH MEKANIZMLARI	467
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА.....	472
Базаров Бердымурад Улугмуродович, Атавуллаева Саида Джумабекмуродовна	
TURIZM SOHASIDA KADRLAR SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI.....	478
Ho'jaqulov Bobur Rustam o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING RO'LI	483
Nabiyeva Muxabbat Djabirxanovna	
"HOW GREEN INVESETMENTS CAN EFFECT ON ECONOMIC GROWTH IN DEVELOPING COUNTRIES"	485
Farangiz Ma'rufjonovna Pirmatova	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURSLAR MANBALARI VA ULARNING HAJMINI OSHIRISHNING ZARURIYATI.....	493
Abduraxmonov Akmal Nurmamat o'g'li	
GLOBAL BOSHQARUV VA BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING ROLI	498
M.Sh. Tolipov	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	504
Буранбаева Шоира Рустамовна	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA PIYOZ YETISHTIRISHDA TOMCHILATIB SUG'ORISHNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	508
Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li	

O'ZBEKISTON SHAROITIDA PIYOZ YETISHTIRISHDA TOMCHILATIB SUG'ORISHNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI

Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li

Guliston davlat universiteti tadqiqotchisi

ORCID: 0009-0001-1716-0655

Annotatsiya: Maqolada piyoz yetishtirish iqtisodiy samaradorligini oshirishda tomchilatib sug'orishning ahamiyati va zaruriyati yoritilgan. O'zbekiston sharoitida yillik piyoz yetishtirishning hududlar kesimidagi miqdori tahlil qilinib mazkur mahsulotni yetishtirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar o'rganilgan. Respublika hududlarida yetishtirilayotgan piyoz navlarining tuproq-iqlimiy sharoitlarga mosligi va hosildorlikni oshirishga tomchilatib sug'orishni joriy etishning ustuvor yo'nalishlari bayon qilingan.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, meva-sabzavot, piyoz, piyoz yetishtirish, iqtisodiy samaradorlik, suv tanqisligi, tomchilatib sug'orish, ekin maydonlari.

Abstract: The article discusses the importance and necessity of drip irrigation in increasing the economic efficiency of onion cultivation. The volume of annual onion cultivation in the regions of Uzbekistan is analyzed and the main factors affecting the cultivation of this product are studied. The suitability of onion varieties grown in the republic to soil and climatic conditions and the priority areas for introducing drip irrigation to increase productivity are described.

Key words: agriculture, fruits and vegetables, onion, onion cultivation, economic efficiency, water shortage, drip irrigation, arable land.

Аннотация: В статье рассматриваются значение и необходимость капельного орошения в повышении экономической эффективности возделывания лука. Проанализированы объёмы ежегодного возделывания лука в регионах Узбекистана и изучены основные факторы, влияющие на выращивание этой продукции. Описаны соответствие сортов лука, выращиваемых в республике, почвенно-климатическим условиям и приоритетные направления внедрения капельного орошения для повышения урожайности.

Ключевые слова: сельское хозяйство, плодоовощная культура, лук, выращивание лука, экономическая эффективность, дефицит воды, капельное орошение, пахотные земли.

KIRISH

Bugungi kunda dunyo bo'yicha piyoz 4,5 mln gektar maydonga ekilib, 85,795 mln. tonna mahsulot yetishtirilmoqda. Piyozing o'rtacha hosildorligi 19,31 t/ga ni tashkil etadi. Piyoz mahsulotini ishlab chiqarish bo'yicha Xitoy, Hindiston, AQSH, Eron kabi davlatlar yetakchi o'rinni egallaydi va shu bilan birga piyoz ushbu davlatlar sabzavotchiligidagi asosiy ekinlardan biri hisoblanadi. Piyoz (*Allium cepa* L.) O'zbekistonda eng muhim sabzavot ekinlaridan biridir. Qulay iqlimi, quyosh faolligi va vegetatsiya davrining uzoqligi tufayli mamlakat piyoz yetishtirish bo'yicha Markaziy Osiyoda yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. O'zbekiston ushbu mahsulotning salmoqli hajmini Rossiya, Qozog'iston, Afg'oniston va boshqa mamlakatlarga eksport qiladi. O'zbekistonda piyozni yangi serhosil va turli muddatlarda yetishtirishga mos navlarini yaratish, urug'idan, ko'chatidan hamda nishonasidan yetishtirishda takomillashgan texnologiyalarni qo'llash dolzarb masalalardan hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

A.Hamidov va hamkasblari[1] O'zbekiston sharoitida suvni tejavchi tomchilatib va sprinkler sug'orish texnologiyalarining ijtimoiy-institutsional ta'sirini ekspert-intervyular asosida baholaydi. Tadqiqot 2013—2019-yillardagi subsidiyalar va amaliy loyihalarni tahlil qilib, texnik samaradorlik mavjud bo'lsa-da, "rebound" effekti (fermer xatti-harakatlari va siyosiy rag'batlar tufayli haqiqiy suv tejami kamayishi) xavfi borligini ko'rsatadi. Muallif monitoring, suv hisoblagichlari va integratsiyalashgan siyosat zarurligini ta'kidlaydi.

H.Piri[2] tadqiqotida piyozda suv va azot miqdori hamda sug'orish usullarining hosil va sifatga ta'sirini tajriba uslubida o'rganadi. Laboratoriya va maydon tajribalarida turli suv-rejimlar (to'liq, cheklangan) va

sug'orish metodlari (furrow vs drip) solishtirilib, tomchilatib sug'orish va optimallashtirilgan nitrogen bilan yuqori hosil va suvdan foydalanish samaradorligi (WUE) qayd etildi. Ilmiy tavsiya: hosilni oshirish uchun drip + optimallashtirilgan o'g'it rejimini targ'ib qilish.

O.Sansan[3] ilmiy ishida piyoz va suv stressi mavzusidagi keng qamrovli o'rganishda, dunyo tajribasidan kelib chiqqan holda tomchilatib sug'orish va cheklangan sug'orish strategiyalarining o'sish, bulblash va suv tejovi bo'yicha samaralarini meta-tahlil qiladi. Mualliflar 0.7–1.0 x maydon suvi (FC) oralig'ida boshqariladigan sug'orish bilan hosil va sifatni saqlab qolish mumkinligini, ayrim sharoitlarda 70–80% FCda ham sezilarli hosil saqlanishini ko'rsatadi. Tavsiya: mahalliy ETC va suv cheklovlariga mos rejimlarni aniqlash uchun maydon sinovlari zarur.

M.Asoxan va hamkasblari[4] tadqiqotida Hindistonning piyoz yetishtiruvchi hududlarida tomchilatib sug'orish joriy etilishi fermerlar hayotiga va hosilga qanday ta'sir ko'rsatishini so'rov va maydon kuzatuvlari orqali baholaydi. Natija: tomchilatib joriy etgan fermerlarning ko'pchiligi (taxminan 70–80%) suv va mehnat xarajatlarini kamaytirish hamda hosil hajmini oshirishni qayd etdi; biroq texnik xizmat va boshqaruv bilimlari yetishmovchiligi uzoq muddat samaradorligini pasaytiradi. Amaliy tavsiya— texnik xizmat tarmoqlari va treninglarni kengaytirish.

A.Arifjanov va hamkorlari[5] maqolasida O'zbekistonning sabzavot (jumladan piyoz) yetishtirishida tomchilatib sug'orish imkoniyatlarini 2007—2023-yillar adabiyoti va maydon tadqiqotlari asosida tahlil qiladi. Mualliflar suv resursi cheklovlari, tuproq xususiyatlari va kichik fermerlarning fragmentatsiyasi tomchilatib joriy etishni murakkablashtirayotganini aniqlaydi; shunga qaramay, to'g'ri loyihalashtirilgan modulli drip tizimlari ham suv, ham o'g'it samaradorligini oshiradi. Tavsiya: pilot loyiha va lokalizatsiyalashgan texnik paketlar, kredit-subsidiyalar va servis xizmatlari.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Ilmiy tahlil jarayonida ana shu ilmiy tadqiqot usullaridan, xususan, kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Piyoz (*Allium cepa* L.) - oziq-ovqat xavfsizligida muhim o'rin tutuvchi sabzavot ekini bo'lib, ko'p miqdorda vitaminlar, mineral moddalarga boy. Piyoz yetishtirish bo'yicha agrotexnik tadbirlar va iqtisodiy tahlillar hosildorlikni oshirishda muhim ro'l o'ynaydi. O'zbekiston iqlimi keskin kontinental, yozi issiq, quruq, qishi o'rtacha sovuq. Vegetatsiya davri 240 kungacha davom etadi, bu esa piyozning erta va kech navlarini yetishtirish, shuningdek, ko'chatlar va sug'orish yordamida ikki marta hosil olish imkonini beradi. Piyoz yetishtirishja qo'llanadigan asosiy agrotexnik tadbirlar 1-jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval. Piyoz yetishtirishning agrotexnik xususiyatlari

№	Agrotexnik omil	Talab / Tavsifi
1	Iqlim sharoiti	Issiq iqlim, harorat: 18-25°C
2	Tuproq turi	Yengil qumoq yoki qumoq tuproq, pH: 6.0-7.5
3	Ekish vaqti	Mart-aprel (bahorgi), avgust-sentyabr (kuzgi)
4	Ekish usuli	Urug' yoki ko'chat orqali
5	Ekish normasi	5–6 kg/ga (urug'), 250–350 ming dona/ga (ko'chat)
6	Sug'orish rejimi	Har 7-10 kunda, vegetatsiya davomida 6-8 marta
7	O'g'itlar	NPK: 90:60:60 kg/ga + mikroelementlar
8	Begona o'tga qarshi kurash	Gerbitsidlar, qo'lda chopish bilan
9	Kasallik va zararkunandalar	Fungitsidlar, insektitsidlar, profilaktika
10	O'rtacha hosildorlik	25-50 tonna/ga

Piyoz yorug'sevar va sovuqqa chidamsiz bo'lgan o'simlikdir. Optimal harorat 15-25°C bo'lib, o'simlikning turli fazalarida har xil harorat talab etiladi. Urug'lar 4-5°C da unib chiqadi, lekin eng yaxshi natijalar 18-20°C haroratda olinadi.

Tuproqqa talabchanlik jihatidan piyoz unumdor, yaxshi havolanadigan, neytral yoki ozgina ishqoriy (pH 6.0-7.5) qumoq yoki qumoq-jigarrang tuproqlarda yaxshi rivojlanadi. Sho'rlangan va og'ir loy tuproqlarda unib chiqishi, o'sishi sust kechadi.

Piyozni urug' orqali yoki ko'chat tarzida ekish mumkin. O'zbekiston sharoitida, ayniqsa, Jizzax, Sirdaryo, Toshkent va Farg'ona viloyatlarida piyozning quyidagi navlari yetishtiriladi (2-jadval).

2-jadval.

Nav turi	Turi	Xususiyatlari
"Pesheng"	erta pishar	Yuqori mahsuldorlik, issiqlikga chidamli
"Sett-35"	o'rta pishar	Yaxshi saqlanadi, eksportbop
"Ellikqala-60"	o'rta kech pishar	Farg'ona vodiysi uchun rayonlashtirilgan, yaroqlilik muddati zo'r
"Snouboll"	oq	Yangi bozor va qayta ishlash uchun javob beradi

Quyida piyoz yetishtirish jarayonini batafsil ko'rib chiqamiz:

1. Tuproqni tayyorlash: Piyoz neytral reaksiyaga ega bo'lgan unumdor, bo'shashgan, qumli yoki qumloq tuproqlarni afzal ko'radi. Kuzda chuqur haydash (25-30 sm) olib boriladi, organik moddalar (20-30 t/ga go'ng) va fosforli kaliyli o'g'itlar qo'shiladi. Bahorda ekishdan oldin kultivatsiya va tirmalash ishlari olib boriladi

2. Ekish. Bahorgi ekinlar - mart oyi oxiri - aprel boshlarida, Kuzgi ekinlar - avgust-sentyabr oylarida. Ekish quyidagi usullarda amalga oshiriladi, Urug' orqali - to'g'ridan-to'g'ri dalaga sepiladi (5-6 kg/ga) Ko'chat orqali - avval issiqxonada o'stirilib, 45-50 kunlik ko'chat dalaga ko'chirib ekiladi (250-300 ming dona/ga). Qatorlar orasi 25-30 sm, o'simliklar oralig'i 8-10 sm qilib ekiladi.

3. Sug'orish: Piyoz suvga nisbatan talabchan bo'lib, vegetatsiya davrida 6-8 marta sug'oriladi. Sug'orish oralig'i 7-10 kun. So'nggi sug'orish hosil yig'imidan 15-20 kun oldin to'xtatiladi. Eng samarali usul: tomchilatib sug'orish usuli bo'lib, suv yo'qotilishini kamaytiradi va hosilni 20-30% ga oshiradi. An'anaviy sug'orish (jo'yaklar) mavsumda 8-12 marta sug'orishni talab qiladi.

4. O'g'itlash. Asosiy parvarish quyidagilarni o'z ichiga oladi: Azot: 2-3 dozada qo'llaniladi (o'simliklar o'rtasiga qadar); Fosfor va kaliy: birinchi sug'orishdan oldin beriladi. O'g'itlash odatda quyidagi sxema asosida amalga oshiriladi: Azot - 100-120 kg/ga, Fosfor - 60-80 kg/ga, Kaliy - 40-50 kg/ga.

5. Ekinlarni parvarish qilish. Tuproqni yumshatish, begona o'tlarni tozalash, kasallik va zararkunandalarga qarshi kurash. Eng ko'p tarqalgan kasalliklar - pushti chirish, bakterial chirish, qora chirish. Zararkunandalar - piyoz pashshasi, trips, ilgak qurti. Profilaktik fungitsidlar (Ridomil Gold, Quadris) va insektitsidlar (Karate, Aktara) qo'llaniladi.

6. O'rim-yig'im va saqlash. O'rim-yig'im patlarning 50-70%i tushib, qurib qolganda boshlanadi (odatda iyun-iyul oylarida). O'rim-yig'imdan keyin piyoz dalada yoki soyada quritiladi (7-10 kun). Optimal saqlash sharoitlari: t = 0...+2°C, namlik 70-80%.

O'zbekiston sharoitida piyoz yetishtirish boshqa qishloq xo'jaligi mahsulotlariga nisbatan iqtisodiy jihatdan samaradorligi yuqori hisoblanadi. 3-jadvalda mahalliy sharoitda piyoz yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini batafsil ko'rib chiqamiz (3-jadval).

3-jadval. Piyoz yetishtirishning iqtisodiy samaradorlik mex'zonlari

Ko'rsatkichlar	Birlik	Miqdori
Ekish maydoni	gektar (ga)	1 ga
Sarflangan urug' miqdori	kg	5 kg
O'g'it xarajati	so'm	1 500 000
Ish haqi (mehnat)	so'm	2 000 000
Sug'orish va boshqa xizmatlar	so'm	1 200 000
Kasallik va zararkunandaga qarshi kurash	so'm	1 000 000
Umumiy xarajatlar	so'm	5 700 000
O'rtacha hosil	tonna	35 t/ga
Bozor narxi	so'm/t	1 400 000
Sof daromad	so'm	43 300 000
Foyda normasi	%	759 %

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatmoqdaki 1 gektar maydonga piyoz ekib yaxshi parvarish qilinsa o'rtacha 35 tonna hosil olish mumkin. Ayni piyoz pishgan mavsumda bozordagi narx bo'yicha olingan hosil sotilsa 49 mln.so'm daromad olinadi. 1 gektar piyozga sarflangan barcha xarajatlardan tashqari 43,3 mln so'm sof daromad olsa bo'ladi va bu 759% foyda normasi borligidan dalolat beradi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda piyoz yetishtirishda ham ijobiy natijalarga erishilganini kuzatishimiz mumkin. 2010-yilda mamlakat bo'yicha jami 822.5 ming tonna piyoz yetishtirilgan bo'lsa mazkur ko'rsatkich 2015 yilda 1206.6 ming tonnani, 2020 yilda 1256.1 ming tonna va 2023 yilda 1318.5 ming tonnani tashkil etgan. Hududlar kesimida piyoz yetishtirishda peshqadamlikni Andijon viloyati (2023 yilda 178.6 ming tonna) egallab kelayotgan bo'lsa keyingi o'rinlarda Samarqand (168.5 ming tonna) va Surxondaryo (158.7 ming tonna) viloyatlari egallab kelmoqda. Ta'kidlash kerak mazkur yilda Jizzax viloyatida 136.5 ming tonna piyoz yetishtirilgan bo'lib viloyat piyoz yetishtirish bo'yicha respublikada beshta eng ko'p piyoz yetishtiruvchi viloyatlar qatoridan joy olgan (4-jadval).

O'zbekiston Markaziy Osiyodagi eng yirik piyoz eksportchisi hisoblanadi. 2024-yilda mamlakat 354,8 ming tonna piyozni 76,3 million dollarga eksport qildi, bu 2023-yilga nisbatan 19,2 foizga ko'pdir. 2024 yilning yanvar-mart oylarida O'zbekiston 3300 dollarga atigi 71 tonna piyoz import qilgan bo'lsa, o'tgan 2023-yilning shu davrida import 338,9 ming dollarga 5103 tonnani tashkil etgan. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil mart oyida O'zbekistonda piyoz narxi 1,83 foizga oshib, bu fevral oyidagi ko'rsatkichdan biroz yuqori bo'lgan (1,73 foiz) (4-jadval).

4-jadval. O'zbekiston Respublikasi hududlarida barcha toifalardagi xo'jaliklarda yetishtirilgan piyoz mahsuloti (ming/tonna)¹

Hudud	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston R.	822,5	899,1	1009,5	1066,6	1068,4	1206,6	1273,5	995,1	1464,5	1233	1256,1	1200	1214,3	1318,5
Qoraqal-pog'iston R.	9,6	12,1	12,4	20,3	17	17,8	23,4	25,3	25,1	21,9	18,4	22,9	15,3	18,2
Andijon viloyati	73,1	73,7	96,9	129,6	104,1	103,9	99	86	144,5	176,6	182,9	172,6	177	178,6
Buxoro viloyati	38,5	43,9	48,3	53,3	59,7	63,6	70,2	78,7	63,3	69,4	60,4	55,2	61,4	63,9
Jizzax viloyati	54,9	63,7	60,5	64,5	64,9	66,6	78,5	55,1	105,2	113,7	114,2	123,1	113,5	136,5
Qashqadaryo viloyat	56,4	67,6	73,5	61,7	65,5	57,2	60,5	55,4	60,1	46,8	41,2	31,2	35,6	43
Navoiy viloyati	24	26,6	27,7	30,2	23,7	24	25,7	28,4	25,5	34	35,5	35,9	37	37,1
Namangan viloyati	74	71,6	73,8	70	75	75,5	84,8	65,1	110,8	92,3	90,6	78,5	78,9	84,1
Samarqand viloyati	76,1	105,4	144,7	124,7	150,5	162,9	179,3	138,1	370,7	170,1	217,5	175,8	166,4	168,5
Surxondaryo viloyat	85	82,9	57	61,4	87,9	191,3	175,9	146	173,4	148,2	127,5	162,9	151,3	158,7
Sirdaryo viloyati	45,1	35,5	43	38	39,2	39,4	41,9	32,1	64,8	44,6	66,6	36	44,7	56,5
Toshkent viloyati	141,3	142,5	170,4	205,1	197	228	247,1	103,5	120,5	121,7	120,2	121	127,8	153,3
Farg'ona viloyati	59,7	68,7	94,5	103,8	89,7	83,1	113,5	104,1	118,3	138,8	128,9	129,7	149,7	158,6
Xorazm viloyati	84,8	104,9	106,8	104	94,2	93,3	73,7	77,3	82,3	54,9	52,2	55,2	55,7	61,4
Toshkent shahri	0	0	0	0	0	0	0	0,004	0,02	0,02	0,01	0,02	0,02	0,1

4-jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatmoqdaki mamlakatimizda so'nggi o'n yillikda piyoz yetishtirish hajmi o'sib bormoqda. Jumladan 2010 yili mamlakatda barcha xo'jalik toifalari bo'yicha 822,5 ming tonna piyoz yetishtirilgan bo'lsa bu ko'rsatkich 2023 yilda 1318,5 ming tonna tashkil etgan.

Mamlakatimizda aholi sonining yildan-yilga ko'payayotgani piyoz yetishtirishni ham ko'paytirishni talab etishi bilan bir qatorda so'nggi yillarda suv tanqisligi kuzatilayotgan vaziyatda aholi ehtiyojini qondirish maqsadida suv tejoychi texnologiyalarni joriy etish vaziyatni o'zi taqozo etmoqda.

1 https://api.siat.stat.uz/media/uploads/sdmx/sdmx_data_332.pdf

Markaziy Osiyo mintaqasida joylashgan mamlakatlarning suv tanqisligi muammosi tashvishga solayotgan vaziyatda, qishloq xo'jaligi mahsulotlarni yetishtirishda tomchilatib sug'orish texnologiyalaridan foydalanish tajribasidan amaliyotda keng foydalanishga o'tilmoqda. Bu holat bevosita piyoz yetishtirishda ham qo'llanilib, ijobiy natija berayotgani olib borilgan tadqiqotlarda o'z isbotini topmoqda. Piyoz yetishtirishda sug'orishning turli usullarini qo'llash orqali natijadorlik ko'rsatkichlarini 5-jadval ma'lumotlarida ko'rib chiqamiz (5-jadval).

5-jadval. Piyoz yetishtirishda sug'orishning solishtirma tahlili²

Usul	Hosildorlik (t/ga)	Umumiy xarajat (so'm)	Sof foyda (so'm)	Foyda normasi (%)
An'anaviy	28	5 000 000	34 200 000	684 %
Intensiv (o'g'itli)	35	5 700 000	43 300 000	759 %
Tomchilatib sug'orish	42	6 500 000	52 300 000	804 %
Integratsiyalashgan (bio+kimyo)	38	6 000 000	47 200 000	786 %

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki an'anaviy, intensiv (o'g'itli), tomchilatib, integratsiyalashgan (bio+kimyo) sug'orish usullaridan iqtisodiy jihatdan yuqori samaradorlik tomchilatib sug'orishda namoyon bo'lmoqda. Jumladan an'anaviy sug'orishda gektaridan 28 tonna piyoz hosili olingan bo'lsa, tomchilatib sug'orishda bu ko'rsatkich 42 tonna tashkil etgan. Umumiy xarajatlar mos ravishda 5 mln.so'm va 6,5 mln. so'mni tashkil etgan bo'lsa, Sof foyda 34,2 va 52,3 mln.so'm, foyda normasi mos ravishda 684 % va 804 % tashkil etgan.

Keltirilgan ma'lumotlar shundan dalolat bermoqdaki mamlakatimiz piyoz etishtirishda tomchilatib sug'orish usulidan foydalanish nafaqat suv tanqisligi sharoitida suv resurslarini tejash, balki iqtisodiy jihatdan hosildorlikning ko'tarilishi, umumiy foydaning oshishi va yakunda piyoz yetishtiruvchi fermer xo'jaliklarida rentabellik ko'rsatkichining yaxshilanishiga olib kelmoqda. Shu nuqtayi nazardan respublikamizda piyoz yetishtiruvchi fermer xo'jaliklarida tomchilatib sug'orish usulini keng joriy etish va ommaviylashtirish zarur deb hisoblaymiz.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqotlarimiz natijasi shuni ko'rsatmoqdaki O'zbekistonda piyoz yetishtirish ham ichki bozor, ham eksport uchun iqtisodiy jihatdan foydali yo'nalish hisoblanadi. Zamonaviy agrotexnologiyalardan, xususan, tomchilatib sug'orishdan foydalanish ekinlar hosildorligini sezilarli darajada oshirish, suv sarfini kamaytirish va fermer xo'jaligi rentabelligini oshirish imkonini bermoqda. Bu esa mamlakatimizda piyoz yetishtiruvchi fermer xo'jaliklarida tomchilatib sug'orish usulini keng qo'llash, mazkur fermer xo'jaliklariga tomchilatib sug'orish uskunalarini sotib olishlari uchun davlat tomonidan subsidiya ajratishni yanada kuchaytirish va fermer xo'jaliklari rahbarlariga joylarda tomchilatib sug'orishning afzalliklari bo'yicha seminar-treninglar o'tkazilishni ommaviylashtirish zarurligini ko'rsatmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Hamidov, A., et al. (2022). Rebound Effects in Irrigated Agriculture in Uzbekistan: A Stakeholder-Based Assessment. Sustainability. (ResearchGate PDF).
2. Piri, H. (2020). Effect of different levels of water, applied nitrogen and irrigation methods on yield and yield components of onion (*Allium cepa* L.). *Scientia Horticulturae*.
3. Sansan, O. C. (2024). Onion (*Allium cepa* L.) and Drought: Current Situation and Management Strategies. *Agronomy / Frontiers in Plant Science* (review, 2024).
4. Impact Caused by the Drip Irrigation System among Onion Growing Farmers in Coimbatore District (AJAEES). *Asian Journal of Agricultural Extension, Economics & Sociology*.
5. Arifjanov, A., et al. (2024). Possibilities of drip irrigation of vegetables in agricultural land of Uzbekistan. *ResearchGate / E-conference proceedings*.
6. O'zbekiston respublikasi milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari. <https://stat.uz/uz/>
7. Круг Г. Овощеводство. - М.: Колос, 2000. – 574 с
8. Копылович В. Новые сорта и семеноводство лука репчатого // Наше сельское хозяйство. - № 12, 2013.
9. Майдурова В. Выращивание репчатого лука из севка. - 2016. - [Электронный ресурс] <http://www.botanichka.ru/blog/2016/01/25/vyrashhivanie-repchatogo-luka-iz-sevka/>
10. Evans R.G., Sadler E.J. Methods and technologies to improve efficiency of water use // AN AGU JOURNAL, 2008- [Electronic resource] <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1029/2007WR006200/full>.

² Muallif tadqiqotlari asosida hisoblab chiqilgan

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
